

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
Naročnina četrletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za vse leto 60 Din.
Posamezne številke 1.50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 14. junija 1935.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
Poštočekovni račun
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo.
Oglasi po tarifu.
Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Sedaj Nevistić — prej Dvorniković, Bulat, Zubović, dr. Skok, Skarić, Bajkić, Barbitch in drugi.

I.

Že l. 1929. je v prvi številki nemške »Slawische Rundschau« pisal Vladimir Dvorniković, da je treba slovenščino odpraviti. Peter Bulat je v 48. številki »Narodne odbrane« iz l. 1933. zahteval, da se slovenski jezik »postopno in tiho likvidira«, ko je že v 4. številki iz l. 1933. »Narodna odbrana« nastopala zoper slovensko vseučilišče in zoper slovenščino.

V »Novi Evropi« (III. štev.) iz leta 1933. je pisal I. Zubović, da slovenščina ne sme biti državni jezik, ker je le narečje itd.

V »Pravdi« z dne 12. avgusta 1933 se je znesel dr. Peter Skok ter je napadel »Ljublj. Zvon« in pisal, da se je začelo degeneriranje slovenske plemenske zavesti, ko ima najstarejši slovenski književni časopis »Ljubljanski Zvon« poslednje za potrebno, da si daje podnaslov »slovenska revija« in mu ni zadosti, da označuje svoje »slovenštvo« z jugoslovanskim dialektom, v katerem so pisani vsi njegovi sestavki, ampak da hoče slovenstvo še posebej poudariti na ovojju v naslovu, da bi pač nikomur ne padlo v glavo, da bi dvomil nad »slovenštvom« tega časopisa.

Prav imenitno je pisal Č. M. v »Štampi« z dne 1. julija 1934 tole: Mali slovenski jezik s kakimi par tisoči besedami se je ohranil v gozdovih juljskih planin in v Beli Krajini (beloj Kranjskoj). Pod vplivom slovenskih preroditeljev bo ta jezik narastel na katederski način na nekoliko tisoč besed... Iz malega jezika, po katedersko, je napravljen slovenski katederski jezik... itd.

Djuro Skarić je v »Narodnih Novinah« dne 5. in 6. aprila 1934 priobčil sestavek: »Jezik i jedinstvo naroda našeg« ter je nagromadil v njem cel kup neznanstvenih in površnih ter deloma naravnost nesmiselnih trditev o tem predmetu. Predvsem dokazuje Skarić, da bi Slovenci morali sedaj, ko so politično združeni s Srbi in Hrvati, opustiti svoj jezik in z njim seveda svojo narodno kulturo, svojo bit in nprav. Skarić pravi, da je treba vedeti, da se slovenski jezik razlikuje od kajkavskega tako malo, da moremo govoriti le o dveh narečjih. Dobesedno pravi: »Slovenski jezik se gotovo manj razlikuje od štokavščine kot sardinski od italijanskega in vendar ne bo noben italijanski minister na podlagi jezikovne neenakosti oporekal enotnosti svojega naroda.« Skarić trdi, da bodo Slovenci polagoma opuščali svoj jezik po naravnem stapljanju, deloma se bo pa preprosto diktiralo in — »svršena stvar«!

G. V. Bajkić je v »Narodnem blagostanju«, gospodarski reviji, dne 29. sept. 1934 zapisal tole: Če pa gre za izbiro osebe za kakšno važno mesto med čistokrvnim Srbom in Nesrbom, mora imeti Srb prednost. Tako delajo po vsem svetu in je treba, da bo tako tudi pri nas. S tem se ne godi nikomur krivica, ker nihče nima pravice, da dobi kakšno mesto, počenši z občinskimi svetovalci. To bo razumel vsak Jugoslovan nesrbske krvi, če je v resnici Jugoslovan.

V »Les Nouvelles Littéraires«, umetnostnem in znanstvenem tedniku v Parizu z dne 12. oktobra 1934 je napisal neki Ivo Barbitch sestavek, ki očitno ni bil naročen od uredništva, pod naslovom »La Yougoslavie litteraire« in pravi v njem, da je Adam Bohorovič spisal slovnico slovenskega dialekta, potem pa, da se je Vuku Karadžiću posrečilo po mnogih bojih ustvariti enoten jezik, pri čemer so mu pomagali Dalmatince Kačić, Slovenec (!) Relkovitch, Obradović, Gaj, Vraz in Bleiweiss! Nato piše na dolgo in široko, kako da so pisali Njegoš, Prešeren, Radičević, Jakšić, Preradović, Kranjčević, Jenko in Aškerc, Vidrić, Kette in Zupančič v enotnem jeziku Vuka Karadžića. Prav tako pa Šenoa, Kozarac, Jurčič, Stritar, Kersnik, Kačić, Gjalski, Leskovar in Cankar. Pravi, da

je glavno književno glasilo v Jugoslaviji belgrajski »Književni glasnik« in belgrajska revija »Danas«, drugega nič ne omenja.

II.

Iz takega okolja in miselnosti je bil rojen tudi sestavek, ki ga je priobčil v »Pravdi« 4. junija t. l. pod naslovom »Ljubljana hoče imeti akademijo znanosti in umetnosti«, neki Ivan Nevistić.

Nevistić popolnoma izpopolnjuje krog, v katerem so Dvorniković, Bulat, Zubović, dr. Skok, Č. M., Bajkić, Barbić in drugi kakor Kičević in temu podobni kulturni reformatorji in ustvaritelji.

Nevistića je obsodilo celo ljubljansko »Jutro«, ki je v prejšnjih časih zavzemalo »jugoslovensko« stališče. Celó »Jutro«, na katerega izpreobrnitev, čeprav se bližajo drugi časi, ne damo veliko, — je bil Nevistićev sestavek prehud poper. Celó »Jutro« z dne 7. junija t. l. pravi, »da svobodna in kolikor mogoče poglobljena rast slovenske kulture ne ustreza le volji in zavesti nas vseh, marveč tudi pravilno pojmovanim interesom jugoslovanske celote«, zavrača Nevistića ter pozdravlja ustanovitev Akademije znanosti v Ljubljani. Ne omenja pa »Jutro« te akademije s pravim, t. j. slovenskim imenom.

Nevistić napada v svojem sestavku prof. Nahtigala zaradi njegovega sestavka v »Znanstvenem Vestniku«, kjer se prof. Nahtigal zavzema za ustanovitev slovenske znanstvene in umetnostne akademije in dokazuje potrebo po njej. Nevistiću se zdí nedostojna zahteva po akademiji znanosti v Ljubljani ter vzporeja Ljubljano s »Cetinjem, Novim Sadom, Splitom, Sarajevom in Dubrovnikom, ki bi z enako pravico lahko postavljala za Nevistića smešno zahtevo po znanstvenih akademijah. Nevistić hoče imeti eno samo Akademijo znanosti in umetnosti in sta mu sedanjí dve, t. j. v Belgradu in Zagrebu preveč, češ, da sta že dve akademiji ozkosrčni, udobni sinekuri, paradni dekoraciji malih in malotnih duhov, znanstvenih neplodnežev in kulturnih pigmejev žabjih perspektiv itd., itd. Nevistić hoče vse izenačiti, nemška »Gleichschaltung« je zanj še vse premila in predobrohotna oblika, trikrat ena je zanj ena. Iznašel je novo matematiko. Seveda bo vključil Nevistiću »Srpska akademija nauka« obstajala naprej, tudi Strossmayerjeva v Zagrebu se bo razvijala in vstala bo tudi »Slovenska akademija znanosti in umetnosti« v Ljubljani. Ne bo pa akademij po provincialnih mestih — med katere šteje Nevistić tudi Ljubljano — in ki jih Nevistić zafrkljivo imenuje »Akademije dangubij«. Nevistiću povemo na ušesa, da Ljubljana ni provincialno mesto, ampak je središče vseh Slovencev med mejami in za mejami in da je Ljubljana središče enega sicer izmed manjših, ampak ne najmanjših resnično kulturnih zahodnoevropskih narodov, ki bi imel, če bi bil združen in ne razbit na kose, prav zadosti tudi stvarnih sredstev za najvišji znanstveni zavod. Ima pa tudi današnji dan zadosti moralnih in znan-

stvenih moči za »Akademijo znanosti in umetnosti« vkljub Nevistiću in njegovim somišljenikom.

III.

Slovenski narod si je ustvaril vse svoje vrhovne kulturne zavode sam. To naj si zapomnijo Nevistić in njegovi. Če bi slovenski narod sam mogel, bi bili njegovi vrhovni kulturni zavodi tudi na zunaj vse drugačni in popolnejši kot so. Bili bi mogoče med slovanskimi, če ne po obsegu, pa po kakovosti med prvimi. Kulturni krogi — to ve vsak raziskovalec kultur, ne vemo pa, če se s to vejo znanosti bavi Ivan Nevistić — obsegajo n. pr. tudi v Nemčiji le po kakšnih 20—30 tisoč km² in ne več. Ne gre pa naposled za kilometražo in ne za število prebivalcev kakšnega ozemlja pri ustvarjanju kulturnih dobrin. Gre za notranjo moč in sposobnost, gre za zgodovinsko izročilo. Če bi šlo le za številke, bi morala n. pr. Severna Amerika ustvarjati trikrat toliko kulturnih vrednot kot na pr. Francija, pa jih ni ustvarila niti majhen del tistih, kot so jih Francozi. Ali pozna Nevistić grško zgodovino? Ali ve, da so Atene, ko so imele le 30.000 prebivalcev, ustvarile umetnostna, filozofska in pesniška dela, ki so še današnji dan po 2300 letih predmet občudovanja in posnemanja?

Nevistiću in Nevistićem pa očitno ne gre za ustvarjanje kulturnih vrednot, ampak za take stvari, ki s kulturo, pa najsi bo kakršnekoli barve, nimajo nobenega opravka. Gre mu le za gigantomanijo, za neko veličino, ki živi le v fantaziji. Kdor hoče odpraviti zgodovino, izbrisati pretekla stoletja kot da bi jih ne bilo, se bojuje z mlino na veter.

Sicer pa ne vemo natančno, kdo je Ivan Nevistić. Njegova kulturna dela niso znana. Zato mislimo, da bi bilo bolje, če bi se Nevistić sploh ne vtikal v stvari, ki jih ne razume. Nevistićev sestavek v »Pravdi« je samo dokument časa, v katerem živimo, sicer je pa čisto brez pomena. Kdor bi se strinjal z njim, bi bil njega vreden.

Če Nevistić in Nevistići ne vedo, jim povemo mi, da je Richelieu ustanovil l. 1635. »Academie Française«, da je pa bila že l. 1693. ustanovljena v Ljubljani »Akademia operosorum« ter da je bil okoli slovenske zemlje še mrak, ko je pri nas cvetela zahodnoevropska kultura. Ljubljana je bila že pred skoraj 400 leti središče samorastle slovenske književnosti, ki jo priznavajo veliki slovanski in drugi narodi kot samostojno. Ljubljana je bila pred več kot 200 leti središče oblikujoče umetnosti za vse slovensko, nad 25.000 km² obsegajoče ozemlje in celo še za nekaj drugih obmejnih krajev. Zaradi tega ni Ljubljana kako provincialno mesto in slovensko kulturno gibanje ni odtonek kakšnega drugega. To je le za ljudi, ki ne poznajo ne zgodovine, ne zakonov narave in žive le v bolni domišljiji.

Strossmayerjeva Akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu je bila ustanovljena leta 1866., »Srpska kr. akademija nauka in umetnosti« pa leta 1886.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti bo vkljub nasprotovanjem, ki se pojavljajo zoper njo že ves čas, kar se ustanavlja, vstala v ti ali oni obliki. In bo delala, čeprav s še tako skromnimi sredstvi. Treba jo je pa takoj odpreti. Gre za načelo. Čas je že pozen.

„Boj“ in enotna slovenska fronta

Navdušenje za dobro stvar lahko prekorači pametne meje in potem lahko več škodi kot koristi. Bodočnost integralnega slovenstva zahteva danes koncentracijo vseh naših moralnih, duhovnih in političnih moči. O potrebi te koncentracije izgubljati besede bi bilo odveč in ni ga nujnejšega dela od dela v tej smeri. Prav tako gotovo pa je tudi, da bodo vsa ta prizadevanja uspešna in plodna le, če bodo zasnovana na absolutno čistih nagibih in do kraja jasnih osnovah.

Čiščenje v bojnih vrstah smo pozdravili

vsi zavedni Slovenci. Ustvarilo je pogoje, da se »Boj« lahko razvije v vseslovensko ljudsko organizacijo s prevažno narodnovzgojno nalogo. Ne sme pa biti najmanjše nejasnosti v nekaterih bistvenih zadevah, če se naj ne pojavi pomisleki proti sodelovanju.

Brezpogojna jasnost mora vladati v pogledu njegove vloge v političnem življenju. Po svojem značaju in svojih ciljih bo sicer »Boj« odločilno posegal v to življenje in njegov potek, ne more pa in ne sme postati politična organizacija v običaj-

nem pomenu besede — ne kot konkurenčna organizacija poleg že obstoječih političnih formacij, ne kot njih naslednik, ne kot koalicija le-teh. S tem seveda ni rečeno, da bi moral vse stare politične skupine priznati in ne bi smel nastopiti proti njim, če bi to zahtevala korist slovenskega ljudstva. V nekem oziru nalikuje stališče »Boja« stališču stanovskih organizacij nasproti političnim strankam in režimom, le da on ne zastopa tesnih stanovskih, ampak skupne narodne interese.

Organizacija, ki ima namen ustvariti in predstavljati enotno slovensko fronto, ne more biti drugačna kot izvenstrankarska in se ne sme pod nobenim pogojem potegovati za samostojna zastopstva v političnih zastopih ter samostojno nastopati pri morebitnih volitvah. Njena naloga more biti le ta, da z vidika nespornih koristi slovenstva kritično zasleduje in nadzoruje delovanje vseh javnih ustanov in političnih zastopstev, vsega našega gospodarskega, političnega, socialnega in kulturnega življenja in povsod uveljavlja svojo moralno moč v prid tistih zahtev in načel, s katerimi je nerazdruženo povezana bodočnost slovenskega naroda. Po svojem bistvu bo torej predstavljala taka organizacija moralno vez, ki bo vezala vse rojake, tudi tiste preko meje, v zavedno slovensko občestvo in bo s seismografsko občutljivostjo in točnostjo reagirala na vse važne pojave in dogajanja v slovenskem življenju. Le v trenutkih velikih odločitev bo nastopala kot predstavnik narodove volje tudi na zunaj in vodilno posegala v potek dogodkov, drugače pa bo njeno delovanje usmerjeno predvsem na narodnopolitično vzgojo širokih ljudskih plasti, na buditev zavesti za narodno skupnost, narodno čast in narodno odgovornost ter gojitev tistih moralnih in duhovnih vrlin, ki so nam Slovincem najbolj potrebne.

Oba imata prav

»Glas naroda« je nov list. Še težje kakor kake drugi novi stvari se je dandanes uveljaviti novemu listu. Mora torej iskati za gesli in označnicami, ki bi zanimale in vlekle. Ena izmed najizdatnejših je vsekako napadanje Jugoslovenske nacionalne stranke. Prvič, ker je menda še ni bilo stranke, ki bi bila tako zasovražena pri slovenskem ljudstvu. Zakaj temu se še menda tudi ni godilo od časov nemških valptov in »ropanja Turčije« nikoli slabše, kakor pod neomejeno vladjo JNS. Drugič pa tudi nima zlepa kdo na vesti toliko samovoljnosti in nasilja, toliko nesposobnosti v upravi in zakonodaji, kakor vprav nekateri pripadniki stranke. Dokazi in razlogi zoper JNS prihajajo torej kar sami od sebe, kajti skoraj vsak se skoraj lahko zanaša na to: če se je kje in komu zgodila kaka krivica, če je bil kje in kedaj zapostavljen in oškodovan posameznik, ali občina ali dežela: gotovo je zarezal nekeje od zadaj siti obraz kakega nacionalnega strankarja.

No in »Glas naroda« izrablja take lahke prilike. Že nekajkrat smo jih navajali po njem, že zato, če bi se kedaj znašli spet v objemu, da nam ostanejo v bolj živem spominu. Zadnje nedelje se je »Glas naroda« spet lotil vprašanja, če ima obstanek nacionalne stranke sploh kakšen zmisel. In pritrčiti mu moramo, ko ugotavljaja:

»Poleg klerikalcev so tudi nekateri prevneti voditelji JNS propagirali abstinenco, ker so se čutili užaljene. Prvotno je vodstvo JNS v Beogradu, kjer je imel glavno in odločilno besedo vendarle glavni sekretar te stranke, bivši minister g. dr. Kramer, sklenilo, da se volitev ne udeležijo! Pozneje pa smo vseeno dobili JNS kandidatno listo; to je bila lista, katere nositelj je bil bivši minister Boža Maksimović. Ta lista je dobila v vsej državi »velikansko« število glasov — 30.000 in je s tem popolnoma propadla! Tako je bivša JNS dokazala, da njena eksistenca politično ni več upravičljiva in bi jo bilo treba, kakor tudi njeno posestrimo »Jugosl. narodno stranko«, ki niti kandidatne liste ni mogla v redu postaviti, — razpustiti!

Dokaz, da je bila kandidatna lista Bože Maksimovića dejanska JNS lista, dokazuje tudi dejstvo,

Njena naloga pa ne bi bila popolna, če se ne bi posvetila tudi praktičnim gospodarskim in socialnim nalogam, ki bi neposredno koristile ljudstvu — bodisi da nastopi samó iniciativno, bodisi da sama zasnuje in izvede razne akcije v prid ljudstvu in členstvu. Koliko dela jo čaka samo na področju socialne samopomoči in organizacije socialnega skrbstva!

Ali bo »Boj« tem velikim nalogam kos? Brez potrebne moralne avtoritete gotovo ne. Zato je tako važno, da vstopijo vanj naši najboljši možje, najuglednejši Slovenci, da nihče ne stoji ob strani in s svojo skepsno ne ruši enodušnosti bojovniškega gibanja.

Nadalje je potrebno, da organizacija izdela poleg načelnega tudi svoj podroben delovni program. Ta mora sam zase dovolj jasno govoriti za upravičenost njenega obstoja ter čim jasneje opredeliti njen delokrog nasproti drugim ustanovam in organizacijam, da bo izključeno vsako poseganje v njih svojstveno področje in vsak konkurenčni boj tam, kjer bi ta ne koristil skupni stvari. Kljub vsem omejitvam bo ostalo organizaciji še toliko važnih nalog, da ne bo nikoli dovolj rok za njih reševanje.

Današnje vodstvo »Boja« kaže najboljšo voljo, da ustreže vsem upravičenim zahtevam. Vsak se lahko uveljavi v njem po svojih sposobnostih. Najboljše poročstvo za pravilnost njegove smeri bo v tem, da se uvrstimo v njegove vrste in si z delom priborimo svoj delež vpliva in sodelovanja.

Popravek. Na željo pisca zadnjega uvodnika (»Enotna fronta — zgodovinska nujnost«) izjavljamo, da je prvotno namesto »enotna« fronta povsod stalo »slovenska« fronta in da je uredništvo zakrivilo zamenjavo besed. Stori to ni iz razloga, ki bi bil v zvezi s pomenom obeh besed.

da so na njej kandidirali tudi nekateri uslužbenci »Jutra«, glasila glavnega sekretarja te stranke, za njo agitirali in za njo tudi glasovali! Obžalujemo iskreno, da mnogi dobri napredni Slovenci še nočejo uvideti tega dejstva in se ne morejo sprijazniti z mislijo, da spada JNS neminovno v zgodovino, v zgodovini sami pa v pozabljenje polpretekla politične dobe.

»Jutro«, glasilo JNS ni seveda prav nič veselo takih napadov na svojo stranko, zlasti pa na svoj naročniški krog. Najprej navaja hudomušno besede iz »Kmetkega lista«, ki so res vse za znanje vredne: »Nazori se vedno menjajo. Kar je bilo včeraj še sveto, je danes pomandran in zavrženo.« »Kmetki list« je namreč glasilo senatorja Pucelja, ki je še zmeraj podpredsednik JNS in obenem v nadzornem odboru »Glasa naroda«. Očitno je, da je tako zametavanje še včeraj svetega dobra priprava za nove čase, ko so včerajšnje strankarske svetosti kar brez cene.

Potem, ko se je »Jutro« tako nekoliko pobavilo z načelnostjo, namiguje »Glasu naroda« in njegovim generalom precej razločno, kaj vse ve, in ga svari:

»Kar se tiče volilne borbe z listom iz Merkurjeve tiskarne ne bomo polemizirali, naj povpraša pri svojih krušnih očetih in botrih, pa bo dobil informacije, ki jih seveda ne bo objavil. Kako pa je bilo s sklepom vodstva JNS glede volitev, naj se obrne na g. senatorja Pucelja, ki je še vedno podpredsednik JNS in je prisostvoval dotičnim sejam. Gospod Pucelj je sedaj, kakor smo brali, tudi v nadzornem odboru zadruga, ki pravi, da izdaja »Glas naroda«. Ako list želi debate o tem, kako je prišlo do sklepa JNS, in se g. senator Pucelj s to željo strinja, smo rade volje na razpolago. Da je bila lista g. Maksimovića lista JNS, tega še ni pogruntal niti »Osišani jež«, marveč je ostalo to senzacionalno odkritje prihranjeno »Glasu naroda«.

Kar je res, je res, dobro mu je posvetilo. Mi pa smo v srečnem položaju, da lahko pritrujemo obe. In ker imata oba prav, utegne imeti prav tudi slovensko ljudstvo, ki odklanja oba.

dohodkov po glavah. Dosledno temu načelu razdelitve dohodkov bi morala slediti taka praksa tudi pri predpisovanju državnih neposrednih davkov. V danih razmerah bi za naše kraje to načelo morali le pozdraviti, čeprav ne odgovarja preizkušnim načelom moderne finančne politike.

Oglejmo si finančni učinek te uredbe:

Po podatkih statistike naše zunanje trgovine je bilo v preteklem letu uvoženo v našo državo:

9.821.078 kg oluščene riže, 10.106.439 kg neoluščene riže, 5.811.014 kg kave, 777.965 kg kave in 191.203 kg čaja, kar bi dalo po tarifi nove uredbe okrog 36 milijonov (35.918.891) dinarjev novih davkov.

V tem znesku pa ni všteta trošarina na kalcijev karbid, katerega poraba nam ni poznana, vsekar pa ne bo najmanjša.

Po končnih rezultatih zadnjega popisa prebivalstva (z dne 31. III. 1931) je štela Slovenija 1.144.298 prebivalcev, kar predstavlja 8,21 % skupnega števila vsega prebivalstva naše države. Po novodoločenih načelih bi odpadlo na vso Slovenijo od vsega zneska novih trošarin le Din 2.948.941.—, kar je z ozirom na naš konzum novootrošarinjenih potrebščin očitno premalo. Plačala bi namreč dobro tretjino, torej okoli 12.000.000 dinarjev. Na tem mestu omenjamo še, da je dravska banovina pri trošarini alkoholnih pijač od 1. 1929 dalje na sličen način izgubila letno okoli 13 milijonov dinarjev.

Vendar, če že sprejmemo to načelo razdelitve javnih dajatev bo logično temu sledila razdelitev bremen po tem načelu tudi na vseh drugih področjih državne finančne uprave.

Tako na pr. bi morala Slovenija plačati po novem načelu od v letu 1932 (iz te dobe imamo zadnje zadevne uradne podatke) vplačanih neposrednih davkov v znesku 1.792.732.000 dinarjev le 8,21 % tega zneska, t. j. 147.183.330.—; dejansko jih je pa plačala nad 230 milijonov dinarjev. Razlika je očitna in znatna, posebno če pomislimo na neprestano gospodarsko propadanje Slovenije in znižanje življenske ravni njenega prebivalstva.

† Dr. Henrik Tuma:

Nekaj pojasnil h knjigi „Goriški Slovenci“

(Konec.)

Ko so se vršila ta pogajanja in sem mizarjem zagrozil, da T. O. Z. odtegne svoj kredit, ako se ne povržejo, vstopil je kot člen mizarske zadruge Rudolf Konjedic brez vsakega mojega vpliva in znanja. Ta je mizarjem izjavil, da prevzame on in njegova družina toliko deležev, da bodo imeli nad polovico glasov s pogojem, da se pravila spremene v smeri, da se bo volilo ne več, kakor dotorej po številu členov, marveč po številu deležev in z nadaljnjim pogojem, da mu načelstvo in nadzorstvo Mizarske zadruge izročita splošno in neomejeno pooblastilo, da torej g. Rudolf Konjedic postane samostojen voditelj, skoraj lastnik zavoda. Pri izrednem obnem zboru meseca decembra 1902 so mizarji s 44 glasovi proti enemu odklonili moj načrt, sprejeli ponudbo g. Konjedice Rudolfa ter sklenili v tem smislu spremembo pravil. S tem trenutkom je bilo moje delo v Mizarski zadrugi končano. Mizarji so me bili sami izločili. Nisem hotel torej imeti niti najmanjšega vpliva več, ker je zavod postal zame zasebno podjetje g. Rudolfa Konjedice in njegove družine.

Proti mojemu poročilu kot finančni in pravni svetovalec Trgovske Obrtne Zadruga se je odprti kredit Mizarski zadrugi po predlogu g. R. Konjedice povišal na 200.000 kron, kar je po mojem mnenju takrat presegalo njeno moč. Računil sem, da sicer s podvojenim številom deležev zaradi pristopa družine Konjedice naraste Kreditna moč Mizarske zadruge, a zaradi razširitve strojnega obrata in lastne trgovine z mizarskimi izdelki po drugi strani tudi obveza in ne bo mogoče vladati previsokega kredita. Slutil sem tudi, da se bo kredit pri T. O. Z. razširil bolj in bolj, ker je bil voditelj Mizarske zadruge obenem tudi člen vodstva T. O. Z. in v najbližji prijateljski dotiki z odločilnim možem v T. O. Z., Gabrščekom. Kredit Mizarske zadruge pri T. O. Z. je dosegel l. 1905. že 300.000 kron.

Ko sem izročil Mizarsko zadrugo g. Konjedicu, kazala je prva bilanca nekaj čez 2000 kron čistega dobička ter je bil kredit Mizarske zadruge dvakrat krit z blagom in deleži. Takrat Mizarska zadruga ni imela lastne delavnice, marveč so mizarji izdelovali blago na roko vsak na svojem domu. Dasi sem imel odlok ministrstva, da se zadrugi kreditira 17.000 kron za nakup strojev in 3000 kron štipendije za informacijsko potovanje na Vzhod, nisem hotel porabiti teh kreditov, dokler bi ne bila zadruga preurejena po mojem načrtu. Zato mi je bilo težko, da je s premembo zadruge moja obljuba baronu Šveglju padla, še bolj neljubo mi je bilo, da se je pozneje ministrstvo zaupno obrnilo name z vprašanjem, ali je Mizarska zadruga ozi-

Nova uredba o banovinskih trošarinah

Na podstavi § 63. finančnega zakona za leto 1934-35 je ministrski svet na predlog finančnega ministra dne 29. marca 1935 sprejel novo uredbo o banovinskih trošarinah, ki globoko posega v načelo samouprave banovin, obenem pa prav tako globoko posega v naše gospodarsko življenje, ki tako že komaj zmaguje naložena javna bremena.

Nova uredba jemlje banovinam pravico izterjevati dosedanje trošarine na premog, električno energijo in nafto, kolikor služijo kot pogonsko sredstvo, oziroma surovina pri produkcijskem procesu, na motorna vozila vseh vrst, na sečnje gozdov in kalcijev karbid, kadar ga uporabljajo za izdelovanje kemičnih preparatov za proizvodnjo toplote, oziroma za razsvetljavo pri ribolovu na morju.

Člen 2. omenjene uredbe predpisuje za vse banovine skupne trošarine na oluščeni in neolu-

ščen riž (1 Din oziroma 0,90 Din za kilogram), na kavo in kakao (2 Din za kilogram), na čaj (20 Din za kilogram) in na kalcijev karbid (50 Din za kilogram). Za domači riž se trošarina ne pobira.

Po določenih čl. 3. uredbe pobrano trošarino zbirajo na poseben račun skupnih banovinskih trošarin pri državni hipotekarni banki. Vsaka dva meseca po ministrstvu financ razdelijo nabrano vsoto po banovinah z upoštevanjem števila prebivalcev, ki ga je ugotovilo zadnje uradno ljudsko štetje z dne 31. marca 1931.

Člen 3., 5. in 6. določajo tehniko pobiranja novih trošarin in uveljavljanje omenjene uredbe, ki je stopila v veljavo 1. aprila t. l.

Ne glede na odpravo načela samouprave, ki ga namerava vlada — po novejših izjavah odločilnih činiteljev — še razširiti, uvaža omenjena uredba dosedaj nepoznano načelo razdeljevanja javnih

roma njen voditelj Rudolf Konjedic dovolj zanesljiv, da se izroče stroji in izplača štipendija za pot na Vzhod. Moral sem proti svojemu prepričanju pritrditi, da je vse v redu, ker nisem hotel oškodovati Mizarske zadruge, pa bi bila tudi »Soča« padla brezobzirno po meni ter mi očitala, da sem iz osebnih motivov preprečil zadruzi vladno podporo. Na to je Konjedic s kreditom, katerega je dobil pri Trg. obrtni zadruzi, sezidal veliko tvornico na paro, postavil stroje in odpril polagoma več prodajalnic: poleg one v Trstu in na Reki še v Pulju, v Splitu in sam potoval v Egipt, kjer je navezal trgovinske stike in jel pošiljati izdelane mobilje. Imel sem zaradi občevanja z mizarji precej pogleda v mizarški obrt, zato sem g. Konjedic opozoril, da nikakor ne gre pošiljati izdelanega blaga, marveč bi bilo treba ustanoviti posebno delavnico v Aleksandriji ter pošiljati le prirezan les tako, da bi šle mizarji v Orientu zložili mobilje. Les se namreč po vožnji na morju napne in, ko pride v suhe južne kraje, razpoka. Konjedic se ni oziral na ta moj svet ter jel na široko razpečavati blago, ne le v Egiptu, ampak tudi v Italiji. Vzdrževal sem se vsakega vmešavanja v upravo Mizarske zadruge, ker sem slutil nevarnost, ki ji preti pod Konjedičevim režimom, dosegel bi tako ničesar ne, ne pri Konjedicu, ne pri mizarjih. S Trg. obrtno zadruzo od l. 1902. naprej nisem imel nobenih stikov, ker sem bil iz zadruge izstopil. Mizarsko zadruzo pa sem zastopal le kot odvetnik in kot tak vem, da je okoli l. 1907. do 1908. jelo pokati. Blago, ki ga je Mizarska zadruza dajala v Aleksandrijo in Italijo, se je skoraj celoma protestiralo, kot pokvarjeno zavoljo suše, kajti Konjedic je prepoznal odprl tudi delavnico v Aleksandriji. Imel sem iztoževati za tisti čas velike zneske do 30.000 kron in tudi več. Od neke firme v Parmu v Italiji iztožil sem 24.000 lir i. t. d. Po točnem proučevanju sem moral g. Konjedicu nasvetovati, naj umakne vse tožbe, prvič zaradi neurejenih razmer na Vzhodu, drugič pa, ker je bilo blago nerabno. Kupci tudi niso bili dolžni sprejemati popravljenih mobilij. Za terjatev v Parmu se je pozneje g. Konjedic osebno poravnal, ako se ne motim za 8000 lir. Kredit pri Trg. zadruzi, s katerim je bila sezidana tvornica in nakupljen velik del zaloge, je bil precej drag, tako da sem z gotovostjo uvidel polom. Sicer sem opozoril g. Konjedicu na nevarno stanje, bil je pa neomejen optimist in šel svoja pota naprej. Razumnejši in imovitejši mizarji so se jeli bati za svoje poročstvo, ter odpovedovali eden za drugim deleže, tako da so proti koncu ostali v zadruzi najnezanesljivejši elementi ter je zadruza slonela skoraj zgolj na poročstvu Konjedičeve družine. Prišlo je potem menda l. 1909. do konkurza Mizarske zadruge, in sicer iz razlogov 1. ker je bil

kredit pri Trg. obrtni zadruzi previsok in so bile previsoke obresti, 2. zaradi velikanskih izgub pri prodaji, 3. in nazadnje pa je odločila odpoved kredita pri T. o. z. Opažam, da je bil Konjedic tudi člen tvrdke A. Z. & R. K., trgovine z železnino, ki je imela pri Trg. obrtni zadruzi 120.000 kron odprtega kredita. Trg. obrtna zadruza je z odpovedjo kredita to podjetje tirala v konkurz, zaradi česar so podpisali Konjedicu na menicah Mizarske zadruge postali dvomljive vrednosti. S tem je T. o. z. naravnost ubila kredit Mizarske zadruge ter je moral slediti polom. Zaman je bilo moje posredovanje kot odvetnik v imenu Konjedičeve družine, da bi se preprečil konkurz Mizarske zadruge s tem, da bi družina Konjedic vplačala à fondo perduto T. o. z. 100.000 kron in bi T. o. z. prevzela Mizarsko zadruzo v mirno likvidacijo. Voditelj T. o. z. namesto, da bi proučili položaj, so odklonili to poravnavo, četudi so bili istočasno upniki Mizarske zadruge voljni sprejeti poravnavo za 40% terjatev v znesku 75.000 kron. Jeseni l. 1910. je moral Gabršček na zahtevo Kreditne banke odstopiti od vodstva T. o. z. ter je prevzel sanacijo odvetnik dr. Treo. Ko so se meseca oktobra 1910 konsortisti hotela »pri Jelenu« obrnili name, sem skušal, da bi se združno in sporazumno sanirala zadeva konsorcija in istočasno T. o. z. Tudi moje posredovanje v imenu večje skupine zadruharjev Trg. obrtne zadruge pri različnih denarnih zavodih je ostalo brez uspeha. Mizarska zadruza je prišla v konkurz, ki je bil tako korenit, da so upniki prejeli, kolikor se spominjam, le 1-67% prijavljenih terjatev.

Konkurz Mizarske zadruge je hotela katoliškona narodna stranka takoj izkoristiti proti meni, češ, da je falirana Mizarska zadruza moja ustanovitev. Res je bila Mizarska zadruza moja ustanovitev, ni pa res, da sem jo izročil prostovoljno Konjedicu, ali da sem ga celo navdušil za prevzem zadruge. Nasprotno je res, da je Konjedic prevzel Mizarsko zadruzo proti moji volji, ker je pričakoval plodnosno naložitev lastnega denarja, kajti za prvo leto je bila zadruza razmeroma visoko aktivna in kredit pri Trg. obrtni zadruzi najmanj dvojno pokrit. Pridobil je mizarje za svoj načrt proti moji volji, ko so me mizarji na občnem zboru l. 1902. pustili popolnoma na cedilu. Izročili so Konjedicu zadruzo tako rekoč v last. Konjedicu sem naposled ponovno svaril pred previsokim kreditom, pred prejšnjo razširitvijo obrata, pred preobilnimi prodajalnici, posebno pa pred načinom produkcije in trgovine mobilij z Vzhodom, vse zaman. Konjedic je bil sam eden odločilnih odbornikov v Trg. obrtni zadruzi in lahko rečem, da sta on in Gabršček po mojem odhodu leta 1902. absolutno vladala denarni zavod in zadruzo.

ljani še režiser Čeh Inneman in je hodil po odru skoraj vsak dan Danilo. Železnik je bil izvrsten v ljubimskih, pa tudi v groteskni vlogah. Dopolnil je dobrih 40 let. Umrl je 8. junija t. l. v ljubljanski bolnišnici, kamor so ga pripeljali iz Radeč na Dolenjskem, kjer se je zdravil. Šli so z njim v grob ideali, ki jih je gojil v mehke umetniškem srcu, pomagajoč zidati slovensko gledališko umetnost.

Ali je res tako?

(Premišljevanje o ljudstvu in politiki.)

Dnevnik »Glas naroda« si je pred kratkim zastavil vprašanje, zakaj brezbržje za politiko, in je videl glavni vzrok v čuvstvenosti slovenskega človeka, ki je skoraj izključno vodila našo politiko, ker so ljudstvu »tokovi« vzeli že spočetka svobodo mišljenja in odločevanja.

Prvo, kar ni jasno, so ti »tokovi«, ki so našega človeka baje oropali svobode. Mišljenji sta najbrž odločilni stranki ali sploh stranke, ki so v preteklosti politično združevale slovensko ljudstvo. Ni bilo pri nas nikdar prave svobode niti osebne niti politične; toda to se ni zgodilo zaradi kakšne čuvstvenosti, ampak iz istega gospodarskega vzroka, ki je bilo glavno gibal v državi sploh in v naših deželah posebej. Vladajoče nemško in laško meščanstvo je pritiskalo na Slovence v celoti, a med seboj smo si rezali politični kruh po istem načelu. Slovenski podjetnik je tlačil kmeta in delavca, slovenski kmet ni našel svojega naravnega sobojevnika, a voditelj obojih so služili tujemu gospodarju, dobivali od njega zase plačilo, ljudstvu pa metali drobtinice.

Ako ne bi bilo izročila v prevladajoči čuvstvenosti, bi narod vsako vprašanje reševal bolj racionalno, tako si je razlagal članek »Glas naroda« pasivnost ljudstva za politiko. Kakšna je pa vendar ta čuvstvenost? Ne izvemo; zato jo moramo sami odkriti. Ljudstvo čuti, da ga ta »nova« politika, ki se vodi že šest let, tira v narodno, gospodarsko in kulturno prepadanje (kar priznava med vrsticami tudi članek sam); zato jo odklanja ali naravnost ali s pasivnostjo. Pravilno ljudstvo pojmuje, ker ga »trajno slabo delo silij k premišljevanju, ali naj še komu zaupa«, da ta načela, ki se mu vtepajo z vsjo pretkano čuvstvenostjo in brezobzirnim pritiskom, ne služijo celoti, ampak le posameznikom ali njih skupinam. Izgubilo je »ve-

ro in ne verjame nikomur več«, je pravilno zapisal članek. Temu le dostavljam, da zaupanja ne dobi tisti, ki je doslej vodil »novo« politiko v družbi, a je razdril to družbo ne iz načelnega vzroka, ker bi mu bila slaba, ampak ker je hotel biti zraven edino sam, torej iz taktike.

Poudarjalo se je v članku delo, ker »besede so mrtve«. Pravilno; toda ljudstvo še ni kmalu kedaj slišalo toliko besed, kakor v letih te »nove« politike, a pri tem se mu še nikdar ni odvzemala svoboda mišljenja in odločevanja v takšni meri.

Kdor resnično želi, da se v politiko vrne razum, ta naj najprej sam neha s slepilno čuvstvenostjo, naj pusti »novo« in naj nadaljuje »staro«, t. j. slovensko politiko s tem, da vedno in povsod terja brezpogojno demokratizacijo in načelnost, ki da slovenskemu ljudstvu to, kar mu gre narodno, gospodarsko in kulturno. Ne bo se potem treba nikomur pritoževati zaradi brezbržja v politiki...

A—a.

Nekdaj in sedaj

»Slovenščino, ki stoji še na zelo šibkih nogah, bi hoteli nacionalni srboriteži dvigniti v kolikor mogoče kratkem času med evropske kulturne jezike. Zaradi tega jo gonijo v njenem razvoju tako divje, tako prekucuško, da so izrazi, ki so živeli še pred desetimi leti, zdaj že zastareli, medtem ko ne najdeš v nobenem slovarju novo napravljenih umetnih besed, ki se šopirijo le po mladostovskih listih in novo izdanih knjigah. Wolfov slovar, ki naj bo podlaga študiju slovenskega jezika, že davno ne zadošča več in je kljub temu, da je izšel l. 1860., decela zastarel.«

Tako je pisala »Laibacher Schulzeitung«, glasilo nemških učiteljev kranjske dežele, v svojem prvem letniku 1873, str. 51. Toda, glejte, skoraj dobesedno tako se letos, v osemnajstem letu naše narodne svobode, pritožuje profesor zgodovine slovenskega slovstva na univerzi v Zagrebu, g. dr. Fr. Ilešić.

Pomlajevanje JNS

Komaj tri leta šteje Jugoslovenska nacionalna stranka, pa že čuti potrebo, da bi se pomladila. V nežni starosti treh let jo je zalotil senilni marazem. Po vseh zakonih življenja je torej zrela za pogin. Pa ne vidi tega, kakor sladostrasten starec bi se hotela umetno pomladiti. Morebiti ji ne gre v glavo, da bi morala poginiti tako kmalu. Naj se potolaži: z marastičnim telesom se je rodila, njeno delo je opravljeno, pri živem telesu puhti mrtvaški smrad iz nje.

Pa je menda povsod tako: gobavec ne čuti smradu lastnega telesa, in tudi JNS ne duha, kako puhti iz njenih udov vonj smrti. Zato se je začela pomlajevati na drobno in debelo. V »Gorenju« beremo prav kratkočasne povesti v tem pogledu:

»Na konferenco, na kateri so ponedeljski JNS-ariji sklepali o pomlajevanju svoje partije, so povabili iz Kranja samo izbrano število svojih lastnih funkcionarjev in so pri izbiri vabljenih prezrli nekatere odbornike in namestnike svoje kranjske organizacije. Da so pri vabilu prezrli vse tiste funkcionarje, ki niso volili g. Lončarja, se nam zdi popolnoma umljivo. Prvoten namen je bil baje, take člene postaviti pred svoje sodišče in jih tako kruto kaznovati, kakor so storili pri zadnjih občinskih volitvah s tistimi svojimi členi, ki niso volili g. Cirila Pirca. Sedaj pa so se najbrž premislili in opustili to hudo kazen, ker so se bali, da bi s-tako izključitvijo svojemu členu še celo danes napravili veliko uslugo. Saj je taka huda kazen zadela tudi dr. Šemrova in kljub temu je danes on poslanec in ne g. Lončar.«

Na tem zborovanju so menda zbrani funkcionarji tudi »konstatirali enodušno gledanje vseh perečih političnih problemov ter nato sprejeli sklepe za poživljenje dela med narodom. Če so vesti, ki se širijo po Kranju, resnične, potem je obstajalo to enodušno gledanje skoraj vseh perečih problemov predvsem v tem pravcu, da so vsi govorniki nastopali skrajno sovražno z ostrimi besedami proti ministru dr. Marušiču in so njegovo politično delovanje kar najhujše kritizirali. Tudi banu dr. Pucu niso prav nič prizanesli, a tudi kritika celotne vlade ni bila mila. Obsojali so jo zlasti radi tega, ker ni njim pustila voditi in delati volitve. Nekateri so bili celo mnenja, če vlada ni mogla opozicije preprečiti, da je nezmožna in naj bi zato raje odstopila ter volitve prepustila njim, JNS, ki so »kvas naroda«.

Kar je hvalevredno, je to, da so vsaj razločno povedali recept za pomladitev: popolno oblast v roke JNS, da bo lahko iz zdravega telesa ljudstva črepala kri v svoje osuše žile.

Dolžnost vlad in Narodnih bank skrbeti za to, da imajo hranilnice na razpolago zadostna plačilna sredstva

Zveza jugoslovanskih hranilnic v dravski banovini nam je poslala ta-le dopis:

»III. Mednarodni hranilniški kongres, ki se je vršil v času od 20. do 25. maja 1935 v Parizu, in

OPAZOVALEC

Ob smrti slovenskega igralca Rada Železnika

V ponedeljek, 10. junija 1935 ob 4. uri popoldne je bil izpred dramskega gledališča pogreb Rada Železnika, gledališkega igralca. Preden so odnesli truplo iz dramskega gledališča, je spregovoril Pavel Golia, ravnatelj Drame, sledeče besede:

»Slovensko Dramo je zadela zopet velika nesreča, zopet zapušča njen hram za vedno gledališki umetnik, ki je posvetil vse svoje sile in vso svojo bogato darovitost njenemu prospehu in njenemu napredku.

Rado Železnik, ki se je že kot mladenič odzval klicu svoje duše in nastopil trnjevo pot slovenskega gledališkega igralca, odhaja, njegovo telo bo sprejela mati zemlja, a nešteti liki, ki jih je ustvaril in jim vdihnil življenje, so obogatili izraz slovenske gledališke tvornosti, ostali bodo v naših sreih in v našem spominu, ter bodo vzpodbujali one, ki so pozvani, da ponese dognanja današnjih dni v bodoče čase.

Rado Železnik je ljubil svoje delo ter se žrtvoval za svoj poklic, saj ga je tik pred smrtjo hrepenenje po udeleževanju pripeljalo zopet na deske, kjer je omagal kakor vojskoč, ki do zadnje kaplje krvi brani svojo postojanko.

Bil je dober in blag, zato smo ga ljubili, zato mu bomo ohranili lep in prijateljski spomin.

Bil je nadarjen in tvoren, zato ga bo sprejela zgodovina slovenskega gledališča med svoje izbranice ter napisala njegovo ime na eno izmed najlepših strani.

Rado Železnik, v imenu Narodnega gledališča: hvala za tvoje plodonosno in pomembno umetniško delo, hvala za tvojo nesebično in požrtvovalno vdanost in zvestobo slovenski Drami in njenim ciljem — in večna slava tvojemu spominu!

Rado Železnik je iz mlajše generacije slovenskih gledaliških umetnikov. Bil je Ljubljčan, rojen leta 1894. Obiskoval je dramatično šolo na Dunaju. Igral je pred vojno na Češkem v Žatecu, v Passauu in na Dunaju, po vojni v Celju, Mariboru in nazadnje v Ljubljani. Rastel je takrat, ko je igral v Ljubljani še Anton Verovšek, prihajal včasih v Ljubljano Ignacij Borštnik, ki je bil v Ljub-

kateremu so prisostvovali predsednik francoske republike Lebrun, šest aktivnih francoskih ministrov ter zastopniki hranilnic iz 26 držav, ki upravljajo nad 1200 milijard dinarjev hranilnih vlog, je med drugim poudaril:

Dolžnost vlad in emisijskih bank je, da v skladu z njim potrebno previdnostjo in v interesu vlagateljev ter stalnosti denarja držijo vedno, zlasti v času krize, na razpolago plačilna sredstva, potrebna za to, da ohranijo zaupanje vlagateljev. Francoski finančni minister je na tem kongresu poudaril, da je trdna valuta pogoj za varčevanje in podstava zaupanja.

Sklepi kongresa, ki je predstavljal tako ogromno moč, zaslužijo, da se upoštevajo povsod, da se zopet dvigne zaupanje vlagateljev, ker morejo le nova posojila denarnih zavodov in novih vlog zopet poživiti gospodarstvo.

K temu bi pripomnili samo tole:

To, kar nalaga hranilniški kongres vladam, oz. emisijskim bankam, je s stališča gospodarske morale nekaj popolnoma samoumevnega. Uporablja prav za prav samo načela, ki veljajo za vsak posamezni obrat, na gospodarstvo države oz. družbe. Če bi se posamezni podjetnik za ta načela ne brigal, bi prišel v konkurz, in sodišče bi ga še preganjalo zaradi goljufive krive. Ne gre pa, da bi se emisijske banke izmikale pred posledicami teh načel zgolj zaradi tega, ker ga ni, ki bi jih preganjal, in pa, ker posledice gospodarskih polomov ne zadenejo njih samih, ampak druge, in sicer najbolj tiste, ki so jim najbolj zaupali.

Zlasti naša finančna politika, kakor jo je začela in nadaljevala kot vrhunec gospodarske modrosti slavna JNS, nam je naravnost šolski zgled, kako se ne sme delati, če se noče uničiti sleherna vera v ljudeh.

Besede in dejanja

Kakšne mezde ima pri nas tekstilno delavstvo, nato smo že nekajkrat opozorili, teden za tednom beremo v delavskih in drugih listih obupne številke. K temu prihajajo odpusti, ustavljanje dela, izprtja.

V zvezi s tem ne smemo zamolčati dejstva, ki označuje socialno politiko nacionalistov. »Delavska politika« poroča namreč, da je vodilni člen tekstilnega podjetja »Triglav« v Kočevju g. Sire, ki je obenem tudi v načelstvu zadruga, ki izdaja »Pohod«. In prav pri »Triglavu« je moralo delavstvo te dni stavkati — gotovo ne zaradi tega, ker bi se jim preveč imenitno godilo.

»Pohod« pri vsaki priliki odkriva »srce« za delavstvo, ga vabi v »nacionalne« vrste, mu obeta bodočnost zgolj v »nacionalno prerajeni« državi. Torej očitno nasprotstvo med besedami in dejanji?

Med besedami na eni in dejanji na drugi strani — seveda! Toda med dejanji enih in drugih nacionalistov — tam takega nasprotstva ni.

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti knjigo »Priče u stihu«, ki je izšla v Zagrebu.

Dr. J. Jeraj: Cerkvena zgodovina.

(Samozaložba. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru, 1935. Cena Din 55.—, str. 288.)

Kot lajik v tej stroki se ne morem spuščati v podrobnosti. Pač pa z veseljem ugotavljam, da je avtor priznani pedagoški pisatelj, tudi v delu, ki je bilo doslej le suho ugotavljanje dejstev, poudaril pedagoško noto ter nam je podal, kakor sam pravi v podnaslovu, oris cerkvene zgodovine z domorodnega vidika, — torej nekaj povsem novega v slovenski cerkveno-zgodovinski literaturi. Obširno razpravlja o verskem razvoju pri Slovanih, zlasti pri Slovencih vse od začetka krščanstva do danes. Vprav ta metodični vidik povečava vrednost Jerajeve knjige, ki jo je — razen 30 izvodov — Cirilova knjigarna že popolnoma razprodala. Knjiga, ki našemu razumniku nudi jasno sliko splošnega in posebej našega lastnega cerkvenega, verskega življenja z zgodovinskih vidikov, zasluži po vrednosti, kakor tudi po stilu in jeziku vse priznanje. — Založil jo je pisatelj sam, kar je pač redek, skoraj osamljen pojav. — dc. —

Kaj bo z bolnišnico?

Po ljubljanskih dnevnikih razpravljajo in se prepirajo o preureditvi »Zvezde«, koliko kostanjev bodo posekali, kam jih bodo prenesli, priobčujejo načrte in skice, kakor da je »Zvezda« problem vseh problemov, naloga vseh nalog. Ta »Zvezda« jih je tako zaposlila, da so pozabili še na prenos Prešerna, ki so mu v tolažbo zasadili nekaj skromnih brez. Mi smo mnenja, da je »Zvezda« že toliko urejena, da bo mogla počakati še na nadaljnje izpreminjevalne načrte, dokler se ne reši mnogo važnejše vprašanje — vprašanje splošne bolnišni-

ce. Kajti bolnišnica — to je življenska zadeva 95 odst. ljubljanskega in vsega drugega našega prebivalstva. Z bolnišnico bi zboljšali ne samo fasado našega mesta, temveč bi pomagali vsemu našemu narodu. Skoraj vsak dan čitamo o prevelikem navalu v bolnišnico, po dva bolnika čisto ležita v tej vročini na eni ozki postelji, marsikdo še tega ni deležen. Kaj bi ponavljali vse to stokanje, ki nič ne zaleže. Treba je, da se že kdaj izpolni živa potreba vsega našega prebivalstva po zgraditvi moderne bolnišnice. Vse drugo bi se moralo umakniti pred tem in vsi merodajni faktorji bi morali skrbeti za to. Svoje dni je že zbor raznih institucij razpravljal o tem, pa vse je zopet zaspalo. Ljudstvo bo moralo povesti široko akcijo za uredničenje tega namena. »Del. politika.«

Ljubljanski velesejem

je prejel letos od trgovinskega ministrstva 6000 dinarjev podpore.

Popravi!

V sestavku »Svojevrstno pojmovanje« »Jutra« na 4. strani v 1. predelu 11. vrsti beri namesto »ne pomeni ta volja« pravilno »ne pomeni ta beseda nič drugega...«, kar sicer izhaja iz zmisla stavka.

Obiščite

v dnevih evharističnega kongresa
našo posebno prodajo

Izredno znižane cene!

Vsakovrstna manufaktura!

F. KS. **SOUVAN**
MESTNI TRG ŠTEV. 24

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Zato pa je borba med vasjo in mestom v resnici samo borba dveh kultur, borba pravičnosti s parazitstvom, borba demokracije s konservativnostjo. Poglejmo sedaj, zakaj ni ta borba samo kulturna, ne samo socialno-ekonomska, marveč tudi politična. In zato se bo ta borba tudi poostрила in bo našla tudi svoje politične borce in nositelje.

Vas ne skopari s svojim bogastvom, ona daje deleže svoje moralne kulture, ali te mesto ne zahteva. Vas daje mestu svoje fizične sile. Seljenje kmetov v mesta in fizično pomlajevanje mesta, to je ovira za degeneracijo mest. Vas daje preveč svojih prednosti mestu, medtem ko daje mesto vasi le svojo moralno bedo (izsesane starce, izprljena dekleta, stare penzionerje itd.). Tudi mi bi opravičeno rekli z Ulrichom von Hutten-om: »mesto — kot je to delal nekdanji Rim — daje svojemu kmetu — gostu tri stvari: prazen žep, pokvarjen želodec in nemirno vest«.

To stanje se more popraviti samo tedaj, ako se uniči dominantni in izkoriščevalni položaj mest nad vasjo. To pa bosta dosegla zavest in solidarnost vasi, izraženi preko zemljeladniškega združenja v eni politično-družbeni sili, kakršna je »zemljeladiska« organizacija in v eni ekonomski sili, kakršna je — kmečko združništvo.

Najstrašnejši nasprotniki »zemljeladske« zveze.

Do tu naštetih nasprotniki »Zveze« so sicer strašni, vendar pa niso nevarni za samo »Zvezo«, njeno življenje in uspeh. To dokazuje njena preteklost. Ako je niso doslej uničili njihovi napadi, potem je popolnoma izključeno, da bi jo v prihodnosti. Njihovi udarci našo »Zvezo« samo jeklene. Seveda pa število njenih nasprotnikov s tem še ni izčepirano, ker se na seznam naših nasprotnikov nahajajo najnevarnejši nasprotniki in ti so v — naših lastnih vrstah. Najodvratnejši je bratovski udarec in ta je tudi najstrahotnejši. To gledamo vsak trenutek: notranji nasprotniki prizadevajo ne samo udarce, marveč tudi razočaranja in povzročajo razpad. In to je najbolj strašno. Notranji nasprotniki so v vsaki politično-družbeni organizaciji pravi anarhisti, disidenti in egoisti. Kdor ruši disciplino naše »Zveze« in kdor pri naša anarhijo v njeno življenje — ta je največji

in najnevarnejši njen notranji nasprotnik. Kajti, kdor postavlja svoj lastni jaz, svojo častihlepnost, koristi, ambicijo in mišljenje nad skupnost, ta koplje grob »zemljeladski« zvezi. Kdor odreka pravico večine in obožuje pravico manjšine pri urejanju in zadevah »Zveze«, ta zatajuje njena demokratična načela in pravico na njen obstoj. To je tako velika resnica v življenju demokracije, da je ne more nihče in z ničimer pobiti. Brez tega načela o prvenstvu večine in brez čvrste discipline, je obstoj »Zveze« nemogoč. V tem primeru mora zveza, da pokaže svojo moč disidentom ali pa, da — preneha.

Dokler ne postane »Zveza« velika sila, ki bi mogla odbijati udarce svojih zunanjih nasprotnikov in lomiti kopje proti bratomorilec v svojih vrstah, ji ni treba podvizati se v reševanju težjih vprašanj. Kajti, težko je, zelo težko je stanje tistih njenih sinov, ki izpostavljajo svoje življenje v boju baš v trenutku, ko jih naskakuje besna reakcija od zunaj in — znotraj. To je prav tako, kakor da bi pripravljali celo vrsto let velikanske lesve na strmih pečinah, da bi dosegel in uničil gnezda grabežljivih ptic in ko se ti posreči, da si priplezal na najnevarnejše mesto nad strašnimi prepadi, pa ti bratovska Kajnova roka zlomi lestvico in te prepusti strašni usodi. Kdor ni doživel sličnega stanja, ta si ne more misliti, kaj pomeni notranje razdiralno delo in kako veliko in globoko je razočaranje, ki ga doživimo radi nehvaležnosti in izdajstva naših ljudi. Niso zaman izrečene besede iz ust človeka: »branite me dobro pred mojimi prijatelji, sovražnikov se bom že sam ubranil«.

Kakšen mora biti politik?

(Pisano v ječi.)

Nujno je potrebno, da vlada med osebnim in javnim življenjem vsakega politika popolna skladnost in da je vsak politik neoporečen. Človeška narava ne more biti — dvojna. Kdor je v zasebnem življenju oporečen, ta bo tudi in še mnogo bolj v javnem življenju. Za to imamo mnogoštevilne frapantne dokaze v našem advokatskem stanu, ki stoji na čelu vseh meščanskih strank. Advokate so v svojem zasebnem poklicu navajeni lagati in delati kompromise s svojo vestjo, da bi s tem branili napačne in celo grde stvari pred sodiščem, samo zato, da izkoristijo svoje kliente. Advokatski poklic že sam na sebi je tako nevarno zapeljiv, da težko celo najboljši in najvestnejši advokat premaga izkušnjo, ki je že vnaprej videti izgubljena. Da bi se pa advokat potrudil in vestno proučil zadevo, da li je tožba umestna in

da li ni, preden jo sprejme, takih odvetnikov boste težko našli. Niti enega odvetnika pa ne boste našli, ki bi nasvetoval svojemu klientu, naj se sporazume s svojim nasprotnikom brez njegovega posredovanja in da bi storil odvetnik to iz notranjega moralnega motiva, — da bi oba prihranila, ne stroške za tožbo, marveč — advokatske stroške. Zato pa vsak, tudi najboljši in na lestvi morale odvetniškega poklica najvestnejši odvetnik, ni dovolj usposobljen, da vodi javne zadeve, javno politiko, da vodi narodno gospodarstvo, ker zahtevajo te zadeve od tistega, ki so mu zaupane, mnogo višjo stopnjo zasebne morale, kot pa jo poseduje katerikoli odvetnik v svojem poklicu. Ako pa le malo zasledujemo nastopanje odvetnikov pri brezštevilnih sodnih razpravah, tedaj se nam zamagli pred očmi in pošten človek se mora sramovati, da živi kot inteligenčen človek v taki družbi — reci - izobražencev. Morala večine odvetnikov je otopela in pokvarjena; njihova duša je izprijena. Samo pojdite in poslušajte njihove zagovore. Oni so v stanu, da zagovarjajo največje goljufije in tatvine, največje lumpe — za denar. Ni resničen motiv, da je treba zadostiti zakonu, čutu pravičnosti in nekako omiliti trdote pravosodja s tem, da zastopam človeka, ki se sam ne more braniti. To je krinka vseh pokvarjenih ljudi, ki najdejo najbolj moralne motive za izžemanje nevednega ljudstva. Za vsa kazenska preganjanja mora postaviti država brezplačne zagovornike, za vse pravim in te mora plačati država, ki je zainteresirana na tem, da kazenski zakon, ki ga je postavila, ne dela nikomur krivice. In taki odvetniki-branilci morajo biti državni uradniki in ne odvetniki, ki so zainteresirani na izidu preganjanja: poklicno in stvarno. In taki, duhovno in moralno iznakaženi ljudje se pojavljajo na politični pozornici. V političnem življenju potem ti ljudje dalje odvetnikujejo, t. j. trgujejo z javno moralo, z družbenimi koristmi, z družbenim zaupanjem, z eno besedo: oni ostanejo politični advokate.

Idealno je, da ima javni delavec razvit um, razvito voljo in večno čuječo vest, tako v zasebnem kot v svojem javnem delovanju. To je seveda samo idealno stanje, katerega ni mogoče vedno doseči. Vendar pa ostane pravilo, da tudi politiki niso brez slabosti in napak v svojem zasebnem življenju. Temu se ne smemo čuditi, niti radi tega obupavati. Glavno je, da niso te slabosti kompromitirajočega značaja, in take, da bi mogle dotično osebnost na širšem javnem polju pokvariti. Mi bomo ostali pri tej stopnji slabosti, ki bi bile v stanu uničiti vsakega politika.

(Dalje prihodnjič.)